

Анастасія Сергіївна КОЛЬЧИК,

курсант 3 курсу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Ксенія Володимирівна ЮРТАЄВА,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

В останні роки проблема протидії домашньому насильству в Україні привертає все більшу увагу фахівців. У законодавстві більшості розвинутих країн домашнє насильство визнається серйозним правопорушенням. Вбачається доцільним розглянути проблему протидії домашньому насильству в Україні через призму світового досвіду.

Домашнє (сімейне) насильство залишається актуальною проблемою для багатьох країн світу. Дослідження засвідчують, що насильство в сім'ях набирає найбільшого обертів в країнах з низьким економічним розвитком, де соціально-економічний рівень життя населення нижче середнього. Так, відсоток жінок, які повідомили про те, що вони хоч раз у житті зазнавали насильства з боку членів своєї сім'ї, варіюється від 15 % (у Японії), до 71 % (в Ефіопії). За іншими даними, рівень насильства над жінками в сім'ї становить близько 23 % – у Швеції, 4 % – у Японії та Сербії, 30–54 % – у Бангладеш, Ефіопії, Перу і Танзанії [1, с. 68]. У США правоохоронні органи, маючи достатній досвід попередження і подолання домашнього насильства, ретельно підраховують масштаби проблем та ризиків, пов'язаних з ним. Згідно з даними Національної коаліції проти домашнього насильства у США 25 % жінок зазнають домашнього насильства протягом життя [2]. Найбільшу вірогідність зазнати насильства з боку інтимного партнера мають жінки у віці 20–24 років [3].

Одним із основних недоліків законодавства в багатьох країнах є те, що воно взагалі не передбачає відповідальності за вчинення насильства в сім'ї. Однак, зрозуміло, що відсутність законодавчої відповідальності за вчинення такого виду правопорушень є не лише глобальною проблемою захисту законних прав та інтересів жертв домашнього насильства, а й коефіцієнтом гальмування процесу розв'язання проблем протидії та попередження насильницьких проявів до членів сім'ї. У той же час слід зазначити, що в деяких країнах, наприклад в Португалії, вчинення насильства в сім'ї є злочином і карається позбавленням волі від одного до п'яти років [4, с. 49]. Проте хоча, в деяких країнах й передбачена відповідальність за вчинення домашнього насильства, вона має місце лише за вчинення окремих видів насильства. Так, за даними ООН, в 79 країнах світу закони щодо протидії домашнього насильству або відсутні, або про них нічого невідомо населенню; згвалтування в шлюбі визнається злочином лише в 51 країні світу; лише в 16 країнах чинне законодавство окремо кваліфікує злочини, пов'язані з сексуальною агресією, і лише в трьох (Бангладеш, Швеція і США) насильство по відношенню до жінок виділяється в окрему категорію злочинів. Разом з тим, у Болівії, Камеруні, Коста-Ріці, Ефіопії, Лівані, Перу, Румунії, Уругваї та Венесуелі насильник може уникнути покарання, якщо запропонує жертві одружитися та отримає її згоду [5, с. 161].

Актуальною є проблема протидії домашньому насильству і в Україні. Згідно статистики 44 % населення України потерпали від домашнього насильства впродовж свого життя, причому 30 % зазнавали насильства у дитячому віці. Близько половини тих, хто зазнавав насильства в дитячому віці, стикалися з ним і в дорослому житті. За статистичними даними жінки частіше стикалися з насильством в сім'ї у дорослому віці (33 %), а чоловіки – у дитячому (34 %). 35 % українців стикалися з психологічним насильством (найчастіше це постійне приниження), 21 % з фізичним (побиття, а також замикання, зв'язування, примушення стояти в нерухомому положенні), 17 % – з економічним (примушення звітувати за кожну копійку, присвоєння обманним шляхом чи знищення майна), 1 % – з сексуальним насильством (насильне примушення до статевих актів). За словами А. Деєвої, заступника міністра внутрішніх справ України з питань європейської інтеграції, кожен день поліція фіксує 348 фактів домашнього насильства, і в 70–80 % випадків його жертвами стають жінки [6].

Необхідність здійснення якісних змін у системі протидії домашньому насильству підтверджує прийнятий 07.12.2017 р. закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [7]. Закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визнав таким, що втратив чинність, закон України «Про попередження насильства в сім'ї» і в новій редакції значно розширив коло суб'єктів, які можуть страждати від домашнього насильства. Згідно ст. 1 закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству» домашнім насильством визнається діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому

самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [7]. Закон також розширив коло суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, надавши відповідні повноваження органам виконавчої влади, місцевого самоврядування, а також державним та недержавним установам і організаціям. Згідно ст. 10 Закону до суб'єктів протидії домашньому насильству віднесені й підрозділи органів Національної поліції України, до компетенції яких віднесено наступні повноваження: виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них, прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися, винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників, взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством, здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії та інші повноваження [7]. Крім того прийнятий 06.12.2017 р. Закон «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» після вступу його в силу, яке має відбутися за рік, значно посилить відповідальність за акти домашнього насильства. Хоча й вказаний закон був прийнятий з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами 2011 р., Україна й досі не ратифікувала згадану міжнародну угоду. Вбачається, що зазначена невідповідність має бути якнайскоріше виправлена.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що в різних країнах світу по-різному підходять до вирішення проблеми протидії домашньому насильству. Вивчення проблеми домашнього насильства і втілення перелічених міжнародних заходів в протидії зазначеним правопорушенням дозволить надати гарантії гідного захисту жертвам домашнього насильства та значно знизити його рівень в нашій країні.

Список бібліографічних посилань

1. Тучак М. О. До питання про вдосконалення правового регулювання попередження насильства в сім'ї. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2003. № 4. С. 66–69.
2. Domestic Violence & Sexual Assault / National Coalition Against Domestic Violence. URL: https://www.speakcdn.com/assets/2497/sexual_assault_dv.pdf (дата звернення: 01.03.2018).
3. Victims of Sexual Violence: Statistics RAINN // Rape, Abuse and Incest National Network, USA : сайт орг. URL: <https://www.rainn.org/statistics/victims-sexual-violence> (дата звернення: 01.03.2018).
4. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання : навч.-метод. посіб. / уклад.: А. В. Запорожцев, А. В. Лабунь, Д. Г. Заброта та ін. Київ, 2012. 246 с.
5. Годованець В. В. Правове регулювання протидії насильству в сім'ї в Україні та світі // Актуальні сучасні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 трав. 2014 р.) / МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінологічна асоціація України. Харків, 2014. С. 159–163.
6. Щороку в Україні від домашнього насильства гинуть 600 жінок (інфографіка) // УНІАН : сайт. URL: <https://www.unian.ua/society/2233774-schoroku-v-ukrajini-vid-domashnogo-nasilstva-ginut-600-jinok-infografika.html> (дата звернення: 01.03.2018).
7. Про запобігання та протидію домашньому насильству : закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19> (дата звернення: 01.03.2018).
8. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : закон України від 06.12.2017 № 2227-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19> (дата звернення: 01.03.2018).

Одержано 18.03.2018